

ХОРЖАМАШ

ПалгІай мехка хоржамий болх дІабахъара кийчвеш ва 400 совгІа теш

8

ДЕШАРИ ЗАМЕИ

Пхиъ дешара моттиг цІенхаштта тоаеш, болх даболабаъб мехка

7

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU

ПАЛГІАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№29 (12756)
Кимарса
бутт,
30 ди, 2026 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
майтсела бетта 1-ча дийнахъа денз

1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Сийлен хъарак»
яха орден
еннай

СВО

ПалгІайчен Іаъдало
СВО бІухой хъаллацара
декхар керттера лоархІ

3

ЮРТБОАХАМ

Таханарча вахара
хъисапах

4

ХАЛКЪА КХОПЛАМ

«Фольклора ЦаІ
дола ди» яха болам
хъаллаъцар, мехкарча
культуран цІеношка

5

МЕХКА ЛОРАБОЙ

ИнгГУ 60 студента
Даъхен мутІахъа хила
дув биар, ТІема дешара
центре

6

КУЛЬТУРА

ПалгІайчен
Кепайоазон проект
федеральни яхъе дакъа
лоацаш я

7

@gserdalo

vk.com/gserdalo

Дзен сердало

www.serdalo.ru

ЛерхІам

ТІема аренашка вахар хъадача СВО бІухой
паччахъалкхен совгІаташ цар дезалашка
дІаделар вай Мехкадас

2

Даъхен ха тІа

Мехкада: Россе
ВМФ – халкъа
кхерамзленца
дувзаденнараш
лораду тешаме
оагІув

2

Тіема аренашка вахар хаьдача СВО біухой паччахьалкхен совгІаташ цар дезалашка діаделар вай Мехкадас

ГІазданаькъан Ахьмад

Тіема аренашка шоай декхаш кхоачашдеш латташ, вахар хаьдача біухойшта доагІаш дола паччахьалкхен совгІаташ цар цІагІарча нахага діакхоачийташ, кхетаче хилар Мехкадаь, Паччахьалкхен Администраце Сийлен зале. Цига дакъа лоацаш вар вай республикан кулгалхо Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьла, Іаьдала болхлой, командни тоабан доакъашхой, байнача

біухойшта уллув хиннараш.

Тахан тіема операци латтача моттигашка шоашта тіадаьхка декхараш кхоачашдеча наькъ тіа байна біухой паччахьалкхен совгІаташца белгалбир, Россе Президента Путин Владимира амарца. Сийлен зале гулбеннабар цар ноаной, истий, бераш, йижарий, вежарий.

«Оаха кхетаду, шугара бала, гІайгІа цхьаккха хІаманца йІлургІоацилгІа. Даьхен хІама лора

де арабаьннаний цІераш боккхача мехка исторе массахана йовзаш хургя, вай дегашта цІаккха а бицлургбац уж нах. Къаьстга йистхила лов сона тахан укх зале долча берашка. Кхоана, кхийна даьнна ураьтгача, кхетадергда оаш шоай дай бизза къонахий болаш, шоай декхараш бехктокхаме кхоачашдеш, лакха майрал, денал гойташ лаьтталгІа. Біухой лоархІаме гаргара нах, шуца шун гІайгІа екьаш, таханара шун хьал дика кхетадеш, ла ма могла

йіола хало шун дегашка латтилга ховш да шоана тхо. Шун къонгаша тіема аренашка гойтача денала доаккхал деш хургда тхо массахана!» - аьлар вай Мехкадас, из кхетаче хьаеллаш. РФ Президента Путин Владимира амарца лоархІамеча паччахьалкхен совгІаташца – Денала Ордена белгалбир тіема аренашка вахара никъ хаьда вай къаман къонгаш Кокурхой А., Султиганаькъан М., ЦІечой М., ПхьугІой М., Овшанаькъан ІІ., иштга воккхагІа вола

прапорщик Бодак Н.

Тіема аренашка майрал гойтарх йіола майдилг елар Кхоартой ІІ., Суворова цІерах йіола майдилг елар Тиймарзанаькъан ІІ., Йовлой А.

СовгІаташ діаденначул тіехьагІа, біухой цІагІарча нахаца, цар дог тедеш, къамаьл деш хилар вай Мехкада. ХІаранега ладийгІа, царна тахан къувлаш мел дараш кхоачашдеш, болх діахьо аьнна тіадицлар Мехкадас.

Мехкарча бахархой пенсеш лакхагІа хургда

Баркинхой Мурад

Болх беш болча пенсионерий пенсеца цхьацца хувцамаш хургдолгах, хоам бу тахан Россе цу оагІонцарча ганза республикерча моттига болхлоша.

Къоаналла е заІапхо хиларах пенси доагІача, 2025-ча шера болх беш хиннача пенсионерашта ахча тіакхетаргда. ХІара сага тіакхетар тайп-тапарча боарамах хургда. ДІадахача шера цо ийдаьча алапег, болх беш хиннача моттигерча ганзе діачуахийтача ахчан боарамга хьежжа хургда пенсена тіакхеташ дола ахча. «Сердалога» из хоам мехкарча Паччахьалкхено бу.

Тхога бенача хоамах, цу юкьеболх да діаваларах пенси ийдераш, нагахьа хьалхагІа ахчан боарам оттабеча хана лаьрхІа йіоаца «страховой взносах» венначун чота тіа хьатІаьннале. Мехкарча бахархой цу гІулакха дехар чудала дезац Вахара ганза моттиге, ше-ше хьаотташ болх ба из.

Укх шерарча маьцхали бетта тіакхетаргда царна пенсечара ахча. Ший мел пенсионни баллаш юкьеяхай тахка йиш я сага «Госуслуги» яхача оагІонга гІолла.

Оздой Гийса

Тіема-форда флота Денца даькъалабийцар Россе цу оагІонцарча моттигашка къахьегараш вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас. Республикан кулгалхочо белгалдир, ВМФ кхерамзлен оагІонца двзаденнараш лорадара тіехьа лоархІаме болх діахьош йіолга. Российски фордахой, тхьоврача хана денз, шоай декхараш бехктокхаме кхоачашдеш, лакха говзал йіолаш, Даьхен хІама лорадара тіехьа фийла болаш хиларца, цІихеза хиннаб мехка.

«Къаьстга доккха баркал ала лов сона, тахан 2019-ча шера оагІой бетта 28-ча дийна

хьа денз Іаьржача форда тіларча флота юкье долча «ГІалгІайче» яхача ракетий хи тіларча кема тіа декхараш кхоачашдечарна. Таханарча тіема кемо вай республикан цІи лелаеш хилар, дега тоам беш да. Цу гІулакхо хьагойт; Российски Тіема-форда флота истореца, Іадаташца вай республикан бувзам болга. Догтийша ва со, діахойодача хана а «ГІалгІайче» яхача ракетий кема тіара фордахой шоай декхараш иштга тіехдика токхаш, боккхача мехка - Россе кхерамзлен хьал лорадеш, къахьегаш хургхиларах», - аьлар вай Мехкадас.

Республикан кулгалхочо белгалдир, вай мехкара эскаре амал де ухараш российский кемаш тіа хІара шера дукхагІа

хулилгІа. Кагирхоша къаьстга лакха лоархІаш да, флоте декхараш кхоачашдеш хилар. Даьхен хІама лораде ловш хиларо; берахана денз; яхь, денал, майрал

яхараш цІийца хиларо, къаман цІи діайовзийташ, лакхача боараме шоай декхараш кхоачашдеш къахьеге гІо ду вай къонача мехкахойшта – фордахойшта.

Къаман проекташ лаьрхІа, ГІалгІайченна хьахьождаьд 6 миллиард совгІа ахча

ГІазданаькъан Ахьмад

Къаман проекташ йіоржаяра болх лакхача боараме діахьош ба мехка, хІаьта цу гІулакха къоастадаь хьахьождаьд ахча 6 миллиард сомага кхоачаш да тахан. ЛоархІаме декхараш кхоачашдара тіехьа, республике доккхий хувцамаш дара оагІонца діадохийташ да иззал

ахча.

«Цу балха тіахьожам лоаттабеш ва со хІара денна. ХІара кІира діакхухьача Паччахьалкхен кхетаче белгалду, къаман проекташ йіоржаяра тіехьа кхоачашдаьраш. Таханарча дийнахьа цу оагІонцарча балхах діадахар 2, 7 млрд гаргга рузкъа да. Шера хьахьожадеча ахчах 47% я из.

ЛоархІаме долча гІулакхашта діадохийташ да ахча: дешара оагІонна, наькъашта, ЖКХ дувзаденнараш меттадоаладара тіехьа, иштга дезалашта гІо деча, кагирхой проекташ йіоржаеча. Россе Президента мехкара миІингаш хьаллоацаш деш доккха новкъостал да из», - яздир ший Телеграм-оагІон тіа вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас.

Республикан кулгалхочо белгалдир, паччахьалкхено гІо деш хиларах, тахан дешара моттигаш, берий бешамаш хьалье, наькъаш тоаде, ЖКХ оагІонцара балхаш кхоачашде аьттув боалилгІа. Иштга мехка салаІа, бахархойшта ха діаяхьа моттигаш тоае, къонабарий гІулакхага хьажа, бахархойшта новкъостал де таро я вай тахан.

Турпалхой тешаме оагӀув

ГалгӀайчен Ӏаьдало СВО бӀухой хьаллацара декхар керттера лоархӀ

ГӀазданаькъан Ахьмад

СВО бӀухойшта, цар гаргарча наха массайолча оагӀорахьара новкъостал лоаттадар, ГалгӀайчен кулгалхоша шоашта хьалхашка оттаду керттера декхар да. Республике боккха болх боаржабаьб, Даьхен бӀухойшта, цар гаргарча наха эшаш дола вахара хьалаш лоаттадара; психологически, лорий новкъостал дара, царна хьабе болх лахара. Республике вӀашагӀехкай меттаоттара йола программаш, иштта дегӀадоагӀаш да Даьхен бӀухойшта уж бахача моттигашка новкъостал лоаттадар.

«Кремле тха вӀашагӀхетар долаш, Россее Президента Путин Владимира белгалдир, лаьрххӀаца операце бӀухой, цар дезал хьаллацара массайолча оагӀорахьара новкъостал лоаттаде дезаш хилар. Из керттера декхар да республикан Ӏаьдала, ерригача моттигашта, иштта сона а. Са каст-каста вӀашагӀхетар хул СВО доакъашхошца, ветеранащца, цар дезалашца. Цу тайпара кхетаче-наш хиларо таро лу цу дезалашкара хьал довза, наха фу эш ха. Цар сайна тӀадена хӀара хаттар кхоачашде хьож со, хӀаьта цу юкье диса цьаьдола хаттараш кхоачашдара тӀахьожам а лоаттабу, уж чакхдаллалца. Тха дек-

хар - лаьрххӀаца операце хӀара доакъашхо, цар дезалаш даим паччахьалкхен оагӀорахьара шоашта новкъостал лоаттаделга хоалуш хилийтар, шоай хаттар терко ца еш дусаргдоацил-га царна дӀагойтар», - аьлар ГалгӀайчен Кулгалхоце Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Республикан Кулгалхоце белгалдир, «Даьхен лорабой» ганза филиала керттера дакъа дӀалоацаш хилар, СВО доакъашхошта новкъостал деча. Вахара оагӀон болхлоша царца даим бувзам лелабарах, моллагӀа хьалхашка нийсенна хаттараш сиха кхоачашде таро хул.

«Тхона лоархӀаме да, цар кхайкарал техка а ца Ӏеш, вай бӀухой, цар дезал кхача безача дӀакхачийтар, шоай хаттар кхоачашдара наькъ тӀа уж бахар, царна уллув хилар, - аьлар Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас. - Сога каст-каста язду республикан бахархоша; меттаоттаваара центрай, ветераний Цен балхах лаьца; цигара дика хьалаш, говзанчий терко хиларах дувцаш. Цу тайпарча хоамо гӀадвуг, цо хьагойт оаха из болх, нийса вӀашагӀбелла, уж хьаллоацаш йола оагӀув йоагӀаца беса хилар, из дӀахо дӀаяхьа езилга».

Карарча шера климарса бетта 1-ча денга кхоачаш, даим «Даьхен лорабой» Паччахьалкхен ганза урхаллено терко ло-

аттаеш ва республикан 1357 саг. Социальни болх лелабераш цахаддаш царца болх беш ба. Цу списка чубоагӀаш ба 238 тӀем тӀара цӀабаьхка ветеранащ, цу юкье 81 саг заӀапхо ва, тӀема декхараш кхоачашдеш човнаш хилар бахьан долаш, цар могошаш яйна хилар чӀоагӀдаьд.

Цул совгӀа, уж бахача моттигашка дӀа а долхаш, новкъостал лоаттадерех ба 671 бӀухой гаргара нах, хӀаьта бӀухой шоаш хӀанз ухх сахьате тӀема хьалхарча мугӀарашка латт. Цу тайпарча таьраххий масал доаладу ГалгӀайчен Кулгалхоце.

Карарча шера хьалхарча ялх бетта, ганзера новкъостал дезаш вера 766 саг. Уж баьхка хилара бахьанаш вахара оагӀонца болх лелабераша лаьрххӀа дӀаьчагӀдир 682 дехарца. Царех 664 таханарча дийнахьа кхоачашдаьд. Цу тайпара, хьалхашка нийслуш дола хаттараш кхоачашдара болх «Даьхен лорабой» ганза республикан филиало 97,3 процент кхоачашбир.

ДуххагӀа ганзе хьабоагӀаца наьха хаттараш дувзаденна да мах боацаш лаьтташ дезаш хиларца, иштта шоашта доагӀаш дола ахчаш хьадоладарца, психологически новкъостал дезарца, Даьхен бӀухо венна хилар чӀоагӀдеш тешал дезарца, иштта венна бӀухо дӀаволлаш таьзет дӀадахьа новкъостал дехараш а хул.

Керттерча декхарех да, СВО тӀема даькъ тӀара цӀабаьхкача бӀухойшта массайолча оагӀорахьара гӀо дар, уж шоай маьршача вахарга бахар. Ухх шера лаьрххӀаца операце 35 ветерана болх лаха новкъостал дир, царех виь могошаш эшаенна ва.

ГалгӀайчен массайолча шахьарашка, кхаленашка СВО доакъашхошта лаьрхӀа меттаоттаваара болх боаржабаьб. Ерригача гӀишлошка хьалхале лелаю лорий техника я, царна дарба деш ба говзал лакха йола лораш. Цунца цьхана республике дегӀадоаладеш да Даьхен бӀухой могошаш тоаяра хьалаш - керттера унахцӀено тоаяра дола Сурхо тӀара ветераний ЦӀа. Из тахан чӀоагӀа наькадоалаш да. Из иштта хилар хьагойт таьрахьашца. Духхьала дӀадахача шера, СВО 90 гаргара саг укхазе санаторно-курортни дарба деш хилар, шоай могошаш чӀоагӀе таро хилар цар.

Паччахьалкхено, юкъярлоно; шоай са кӀальботтадеш, мехка кхерамзле лораеш латтача бӀухойшта; цар гаргарча наха юхалу шоай декхар. Иштта лу бӀухойшта, цар дезалашта тешшаме кхоане. Цунца гуш да юкъярлон цьхьагӀо хилар, моллагӀа йола халонаш Даьхенна хьалхашка нийсьяларах, духьалъотта низ кхоачаш хилар.

«Дошо пхи седкъа» яхача гойтаме, даха хилар СВО доакъашхой бераш

Оздой Ӏийса

РФ Турпалаш болча вай мехкахошта хетабаь «Дошо пхи седкъа» яха гойтам хьабийллар, республикерча суртанчий Паччахьалкхен музее. Цига даьхка хилар тӀема аренашка лелача бӀухой бераш. «Даьхен лорабой» яхача ганза мехкарча филиала болхлой бар цу гӀулакха хьалхаэттараш.

«Музее экскурси лелаче Пхьилекьонгий Луизас хьаьшашта дийцар Россее Турпалаш болча вай къаман кьонгех, цар наькъех. Музее залашка гӀолла го-боаккхаш, цу чуре вахар, къаман истореца дувзаденнараш дӀадовзийтар берашта. Белгалде деза, тӀема операце доакъашхой берашца из тайпара болх дӀакхачьар къавстта лоархӀаме долга.

Цу гӀулакхо Даьхен истори, деналах, майралах бизза болаш доккхий декхараш токхаш лаьттача къаман кьонгий вахара никь бовзийт берашта, иштта цар кхетаду Даьхе езар, цун хӀама лорадар хӀара сага декхар долга. Ерригача Россее цӀихеза болча кьонгашта хетадаь гойтамаш каст-кастта дӀакхачьа деза мехка, хӀана аьлча вай кьонгаша тӀехьен дукха хӀама довзаргда царга гӀолла», - дийцар «Сердалога» мехкарча ИЗО музее.

Маьцхали бетта 5-ча денга кхачалца дӀахьоргба цу гойтамо ший болх. Мехкарча бахархой аьттув ба шоай къаман сийдолча кьонахий истори довза. Геттара дика хургда ишттача моттиге дезал болхаш хилча.

Мехкарча Тохкама комитетата музее, цӀермашина кеп дӀачуелар СВО бӀухойша

Баркинхой Мурад

Россее тохкама оагӀон болхлой Ди дездара хетадаь совгӀат делар, вай мехкарча Тохкама комитетата музейна. ТӀема операце доакъашхоша шоаш хьаь цӀермашина кеп дӀачуелар цига.

«Цу гӀулакха хьалхаэттар яр «Россее эпсараш» яха Ерригача Россее юкъяра моттиг. «Турпала никь» яхача программан Юкъярча моттига доакъашхо, «Россее эпсараш» яхача республикерча оагӀон кулгал ду Галай Руслан вар из совгӀат дӀаденнар.

Доккха баркал аьлар цу дийнахьа тохкама оагӀон болхлошта: тӀема аренашка леларашта, цар дезалашта - массахана гӀо деш, Даьхе лорае арабаьнний оагӀув хьаллацаш дола боламаш, проекташ йоаржаеш къахьегарах», - дийцар «Сердалога» мехкарча Тохкама оагӀон болхлоша.

СВО бӀухойша деза лоархӀ цу наха шоашта терко лоаттаяр, шоаш дагабоакхаш хилар. Ӏаьдала болхлой, ветерански моттигаш, иштта мехкахой тӀема аренашка леларий оагӀув хьаллаца гӀертташ хилара тешал деш да из гӀулакх.

4 ЮРТБОАХАМ

Ляьтто кхоаб вай

Таханарча вахара хысапах

Иарчакханаькъан Сали

Ер йоазув де сона дагадохий-тар я, дукха ха йоацаш «Сердало» газета тла кепа теа араянна Палглай республикан Рос-реестра урхаллен кулгалхо-чо Борисов Андрейс енна интервью. Ляьттай хылах дув-цаш, цо аьннад: «РФ Пачча-хьалкхено 2025-ча шера маьт-села бетта 31-ча дийнахьа № 826 йолча соцамаца кьоаста-даь да даьсса дадача ляьтташ-цара гьулакх... Ляьттанцара болх юхьанца оттадаьча тай-пара длаьшош бий гучадоаккх цу гьулакхо. Масала, гьишлош хьалте аьнна кьоастадаь долча ляьттан доазош тла кхаь шерах латтача хана гьишлон балхаш д^адоладаьлга хьагой-таш цхьаккха х^ама деце, из ляьтта даьсса уллаш лоархI. Цхьацца йолча моттигашка из хьагойт боарамал т^ехьяьнна йоархIаш, гаьнаш т^аяьнна, цхьаккха доал доацилга гуш из ляьтта алларо. Укхаза керт-тердар – ляьтта иштта пайда боацаш цааллийтар».

Цо яхар харц да ала йиш йолаш дац вай тахан, кхымет-тел вай шахьарашта юкье а моттигаш нийслу, доал доацача ляьтташ тла ийрча сурт долаш. Цхьабакьда да воацаш дац уж. Ia д^атIаваха цу тла бел IoIotte, ах сахьат далале хьакхоачаргва цун да. Вешта итташ шерашка т^а ца воагIаш лел из, ший до-алахьарча моттига. Цига карт хила а тарлу, лард ялла а тарлу, бакьда доагIаца беса доал деш-м саг вац. Х^анад вай тахан сел х^аман хьурмат ца деш, во-ашта Дала а, мехко а, Iaьдало а хьаденнача х^аман хам ца беш, ца лоархIаш, де дезаца беса Iунал ца деш? Из атта доацача а чоалханеча а хаттарех цаI да вай к^аман наьха вахаре. Ши-рача заман чухьа, лоамашка-ра Ioьарабалале, г^алгIаша эг-гара ч^оагIагIа сатувсаш хинна х^ама да ляьттан доал шоашка кхачар, шоай дезалаш кхаба мо-гаргдолаш цу тла к^ахьегилга. Уж х^амаш бIаргацадайнараша Ioдеша мара дезац вай к^аман литература, цо дика гойтад цун истори.

Масала, Базорканаькъан Идриса «Боадонгара» яхача романа т^а гу вайна мел хала бах лоаман т^ош т^а вежа-

рий Турси Гаракхи. Цар, т^ош т^а хьатIакхухьаш Ioдехкаш, д^адув ляьтта, бакьда Им еча из деррига т^ера Ioдихье, дог дехе бус уж. Цхьабкха цхьан йоазон т^ара дийшар аз, лоа-маро ший ляьттан урд лехаш мишта лийннав. Дуккха лий-хачул т^ехьягIа, цунна из хьа-корадаьд ший ляьтта Ioйилла уллача фертан к^алхара. Йоар-жаяь уллача ферто хьуладил-ла з^амига хиннад цун доала-хьара ляьтта. Цу хьакьехьа дув-цаш да Боканаькъан Ахьма-да романаш «Беке кьонгаш», «Цийенна сайре», Пхьилекъ-онгий Махьмад-СаIида «Хала урхе», кхыдараш. Вешта аьлча, хьалха д^абаха вай дай мишта хала баьхаб, ляьттан сий, хам цар мишта беш хиннаб дика гу вайна цу йоазошкара. Бакьда цхьа х^ама-м да укхаза, тахана-ра кагирхой дукха т^ера-м бац книжкаш дешара, дешаш ца хилча царна ховрг а дац мишта баьхаб шира лоамарой, сенга сатувсаш хиннад цар эггара ч^оагIагIа.

Ляьттанца дувзаденна-раш вай к^аманна массаза лоархIаме хеташ дешаш хин-над. Х^ана аьлча цо кхоабаш баьхаб уж, вай вахара хы-сап хувцаденнадале а, тахан а цо кхоабаш дах вай. Д^аайтта воаш к^а ца хьеге а, наха к^а-хьийга хьадаьр да вай дуар. Из деррига хьалур ляьтта да. Маькх к^их хьаю, из ляьттан т^а хьалт^адоал; шура, даьтта, т^оа, к^олд баьцах хьахулаш я, из ляьтташ хьалт^айоал; Iаж, кхор, г^амагIа, боал, нарс, помидор, коартол – шеддар ляьтто луш да.

Уж маьхаш кхачанна Ioт^а х^ана детталу мотт шоана?.. Х^ама хьадер ва цун мах от-табер, ше хьийгача к^их ший безам бар дех цо. Цудухьа лоха мах бац вай царех д^ателар. Ший коа хьалкхебе йиш йолча боалах, баьца комарах 300 сом е дукхагIа ахча Ioдилла деза; т^аьрьюкь миссел мара доаца-ча даьтташ-налхах 220-240 сом дех, дулха а шурий а маьхаш мел айденнад аз дувца а дув-цац. Ляьттанна доагIаца тай-пара доал доре, ший беша сага к^ахьегаре цун вахар аттача даларал совгIа, буача кхачан т^ера мах а лохлургбар. Наха д^а ца эцаш хилча, дадарг ма дий уж товараш вар тассалца.

Цудухьа вай дай, шоашта хала доллаше, мишта леладеш хин-наб ляьтташ дага а дехе, к^а-хьегеа т^аберза беза нах. Ляьт-танцарча к^ахьегамцара безам совбаккхар духьа, д^акхухьаш я вай мехка «ДикагIа бола г^он боахам» яха яхь. Цу г^улакха а миллионаш ахча доаду вай республике, котбаьннарашта совгIаташ телаш.

Цар леладер дика г^улакх да, амма ерригача республи-ке цу тайпара к^ахьеге нах дукха бац. Коа беш йолла-ше а, базар т^ара коартол эца водаш хул юрта ваха саг. Коара д^ааралалла мара ца дезаш, бе-жана дажа моттиг йоллаше а, шура, даьтта, т^оа тика чура ийбу. Сакьердалуц цар ляьттан-ца беча балхаца. ДукхагIа ин-тернето, компьютараша, теле-фонаша д^айоаккх царгара ха. Амма цаI да вайна ха дезаш, зама мел ч^оагIа хувцаенная-ле а, х^ама даа ца дезаш вола саг хьакхеллавац х^анз а цхьан-на тайпарча говзало а хьаьк^а-ло а, цудухьа к^аьстта ч^оагIа хьабелгалдаха лов сона укх йо-азон керт латта дешаш - ляьт-то кхоаб вай.

Теркалте езаш я укхаза цхьабкха моттиг. Хьалха хинна паччахьалкхен колхозаш, со-вхозаш, цар леладаь ляьтташ тахан доацаш да. Деррига юрт-боахама г^улакхаш леладераш доалахьа леладе ляьтташ хьа-ийца нах ба. Царех тийша я тикаш а базараш а. Цар х^ама хьадой, дуаргда вай; ца дойя – меца леларгда. Духхьал со-ахка (2025 шера) 9 900 гек-тар ляьтта доалахьара х^ама хьадерашка д^аденнад вай ре-спублике. Цар к^а-м хьег, то-ламаш а доах. Масала, соахка ка бола ялаташ чуйцад 113, 4 эзар тонн, 2024 шера хиннач-чул шозза дукхагIа да из, цу шера 44, 5 эзар тонн мара чу-ийцадацар. Цун ший бахьанаш а да, гурахьа дувча ялатий ляьт-таш ши эзар гектар т^акхийтта, дукхагIа хиннад; кердача тех-нологех пайда ийцаб, царна дикагIа долча фун ялаташ, удо-бренеш, оасара духьалара мол-хаш, техниканна чудотта до-агор деннад. Деррига цхьа-на хьаийцача, цо дикка айбаьб гектара т^ара чуэцача центнера боарам.

Из деррига дика да. Бакьда наха шоай доалахьарча ляьт-таш т^а: хаьсаш т^а, сомий бе-шамашка, баьцадаарий урдаш т^а к^ахьегаре, нах кхачан-ца Iалашбар республике кхы а дикагIа хургдар, маьхаш а лохдала тарлора. Уж ляьтташ пайда ца луш дадар да эгга-ра новк^агIдар. Цар йIаьхха ха д^алоац, цхьаккха наха хулаш новк^остал доацаш. Х^ара даьс-са, пайда ца луш уллача ляьт-тах зе хул вай мехка. Из кхета-де деза массане, оасар даьнна улла ший доалахье бIаргаяйча. Цхьайолча хана Iaьдала бехках а нийслора цу тайпара х^ама, хьалха д^адахача шерашка.

Вешта аьлча, перестройка йо-лаялале. Ляьтта а саг санна да, цхьадар йийхьа а яькха а хул. Цудухьа дикагIа цо хьа фу лург-да ховш бе беза цу т^а беш бола болх, д^адувш дола ялат а цунга хьежжа де деза. Иштта ца дуйя, цох пайда хургбац, бала мара.

Харцахьа доал деш хинна моттигаш дукха нийсьеннай ре-спубликан исторен чухьа. 70-ча шерашка Наьсарен кхален Iaьлий-Юрта сомий бешамаш яр, дикка ляьтта д^алоацаш. Цхьан дийнахьа хьахинная-цар уж, дикка доккха ляьт-та д^алоацаш д^айийнна, цул т^ехьягIа уж хьалкхерга хьежаш йIаьха ха а йоаяь яр уж. Цига кхораш а Iажаш а хинна белг-гала дагадоагIа сона, кхы фу яр хац сона. Юххера а, фу хилар цу г^улакхаш? Мехка пайда беш цхьаккха х^ама-м хиланзар, цу сомий беша хьаьь лаьрххIа завод а яр цу юрта. Дукха ахча доадаь, беш «т^апшиг» аьнна яйра, завод дуккхача шерашка сеца ляьттар, цу чура г^ирсаш доахкадаллалца. Из деррига г^улакх нийсача оаг^лорахьа дер-задаьдаларе, из моттиг сел ийр-чаяргьацар.

Цу 70-ча шерашка МагIалбика кхалерча совхо-заша ялат к^езига лу респу-бликанна, цох пайда хилац, зе мара, аьнна, Нохч-Палглай ре-спубликерча хьакимаша ерри-га совхозаш комсаш кхейрга ерзайир. Мел рузк^а деза уж миссел долча ляьтташ т^а ком-саш д^ае, мел ха еза цар сом баларга хьежа?! Лоацца аьлча, дукха ха а эзар, дукха рузк^а а дезар. Интернета хоамо яха-чох «1974 шера МагIалбика кхале кхоллабелар эггара хьал-хара «Малгобекский» яха ком-саш лелаю боахам. 1981 шерга кхоачаш МагIалбика кхале яр комсаш лелаю 10 совхоз, цар д^алоацар 4,8 эзар гектар ляьт-та. Ц^ераш яха а йиш я цар. Уж яр лакхе хьоахьяь «Малго-бекский», «Луч», «Сагопшин-ский», «Советский», «Ачалу-ки», Конституце ц^ерагIа, «Ал-ханчуртский», Горьке ц^ерагIа, Ioахарганаькъан ц^ерагIа, «Кав-каз».

Царех йиь совхоз хьалхара массехк шу даьлча д^ак^айлар, уж яр «Сагопшинский», «Со-ветский», «Ачалуки», Кон-ституце ц^ерагIа. Цхьаяраш лерттIа ляьттан анализаш ца йоахаш, тух доаллача ляьт-та д^аерах к^алыйсар. Вожаш а Советски Союз йоха этта-ча шоаш ехар. Фу гу вайна цу дерригача суртах? Вайяр санна йолча з^амигача республи-канна, к^аьстта ПалгIайчен

оаг^лув хьаийцача, из доккха зе да. Дукха х^ама хьаде йиш яр цига д^адахийтача, пайда боа-цаш дайнача ахчах. ЙIаьххача хана вай еррига республика Iалашье а мехкара дуккха мот-тигаш Iалашье а таро хургьяр цар комсашца, хьаьк^алца уж д^айийннаяларе, е цу ляьтташ т^а хьахургйола кхыйола куль-тураш д^айийннаяларе. Иштта хьадоагIа вай к^аман х^ама, болх бе ца ховча наха ляьтташ харцахьа пайда ийбеш, из ба-хьан долаш юртбоахам а мехка экономика а «астаг^лелхаш».

Цхьабкха цхьа масал доа-ладе лов сона Iaьдала харца-хьа пайда ийбаьча ляьтташ а цох хиннача зенах а. Цхьа ха яр Сурхо т^ара Iaьлий-Юрт йол-чахьа д^аводача к^улбехьен оаг^лорахьа юртарча совхозо сомий бешамаш д^айийнна. Уж а мах боацаш, шо-шоаш хьахин-наяцар, дуккха ахча а к^ахь-гамхой низ а д^абохийташ кхел-лаяр. Уж кхееш боахкача наха алапеш тела а ма дезарий, кхы в^алла х^ама ца хилча а. Сурхо т^арча сомий бешамех фу хилар а вайна дика ховш да. Х^анз цхьаволча Сурхо т^арча сагага:

- Мичахьа вах хьо? - аьнна хоатте, хьахозар тамаш е ме-гаргдолаш хул.

- Садаш йолча вах, - оал цо. «Садаш» яхараш берий бе-шамаш яц, укхаза д^айийнна хинна сомий гаьнаш я. Из ер-рига аре наха д^айийк^ай, цига моццагIе ц^енош хьалдаьд, боа-хамаш Ioдаьхкад Сурхо т^арча наха. Иштта дора хьалха ляьт-танна доал цхьаболча хьаки-маша, юртбоахама викала-ша. Iaьдало а дика бутар уж-м, х^ама ца оалаш, мехка из мис-сел зе даьчул т^ехьягIа.

Дикка зе ду аьнна хет сона юртбоахама ляьтташ харца-хьа д^адек^аро а. Масала, наха баха моттигаш луш хилча эг-гара дикагIа, хьаьнагIа долча ляьтташ т^ара тел. Нах-м цхьан-нахьа баха безаш ба, х^аьта а дагайох цу г^улакха кхыйола оаг^лув. Сискал яа езаш а деций вай? ДикагIа мел дола ляьтта вай боахамашта д^аделча; коар-тол, к^а, хьажкIа, баьцадаараш, сомаш мичахьа кхебе доахк вай? Тахан арахьара дуккха х^ама хьачукхухье а, кхоана фу хургда, вахара х^ама мишта хувцалургда мича хов Даьла воацачоа. Аналитикаш-м ба вай итт шу даьлча фу хургда тахка могаш, х^аьта а царна цаховш диса тарлу дуккхадар. Iалама карара к^айленаш йовза йиш яц. Цхьайолча хана царна юкье а бек^абалар хул: цхьачар цаI дувцаш, вокхар вож дувцаш.

Шоай Даъженна даим тешаме хилар

«Фольклора ЦаI дола ди» яха болам хьаллаьцар, мехкарча культуран ценошка

Газданаькъан Ахмад

Фольклора ЦаI долча дийна-хьа боккхача мехка бахархой, шоай овлаца дувзаденнараш тохкаш, гаргадоладеш хул. Къаьнара, ший тайпара маIан долаш хинна фаьлгаш дагадохаш, даьша хьаеш хинна цхьаццайолча хIамай истори тохкаш, беркате Iадаташ дагалоацаш йола ха я из. ТIехьенгара тIехьенга кхоачаш дахаш дола, цIаккха а лар хада йиш йоаца хIамаш да уж тахан. Россее къамий бIарчча истори да-кх, ма дарра аьлча. «Укх шерара «Фольклора ЦаI дола ди» Россее къамий цхьаоагIон Шерца дийза да. ЗIамига а доккхий а мел дола къамаш шоайла вIашкаозаш бола болх ба из. Боккхача мехка тайп-тайпарча миIингашка гIолла дIа-хьа даьржа дола адам цхьанкхеташ дола ди ала деза цох.

Фольклораца дувзаденна дукха хIама да хIара къаман. Таханарча вахара, селханарча исторе гIулакхаш довзийташ бола оагIув ба аргдар аз-м цох», - аьлар «Сердалонна» интервью луш, къаман кхоллама ЦIен хьалха латтача цIихезача культуран болхлочо Зурабанаькъан Ахмада. Республице из ди дезедеш, тайп-тайпара кхетаченаш хилар.

Алхастерча культуран ЦаIа гулбелар, «Лоаман лувкхера: къаьнарча гIалагара ший кхуврчага кхаччалца» яха кхетаче дIаяхьа. Селханарча вахара къаьнара истори довзийташ бола гойтам хилар цох. Кхетаче дIахьош хиннараша баьр боккха болх бар; къаман гIала, тхьоврарча ханашка вай даьша саьргех хьаеш хинна йийца карт, иштта дега йIовхал луш бола кхуврч гойташ.

ДIаяхача заманца баьха хьинарах бизза хинна вай дай, ноаной мел йоккха говзал йолаш, моллагIа хIама шоай кулгашца хьатоаде, хозде ховш хиннаб бIаргадайра гулбеннарашта. Тахан вайга хьакхача, тIехьено тIехьенга телаш дIадахьа деза, къаман юкьера дIадалийта йиш йоаца гIулакхаш да уж. ХIара хIама

дега боча, гарга да, хIана аьлча вай даьй истори царга гIолла дахаш да тахан. Топпарах хьаьй кIудал, аьшкапхьара говзача кулгаша хьакхелла тайп-тайпара маIаца наха леладеш хинна гIирсаш чIоагIа тамаш яйташ да тахан. ГIалгIай къаман адам къахьегара тIера хиннилга, вахаре дукхагIа мел йола хIамаш цар шоай хьинарца хьаеш хиннилга белгалдеш да из деррига.

Яндарерча культуран ЦIен болхлой цу дийнахьа баха хилар, гIалгIай къаман Iадаташ тахан чIоагIа лакха лоархIаш болча Хьоашаланаькъан дезале. Тхьовра карерзаяь говзал йовзаш хиларал совгIа, цу оагIонца бахаш ба из дезал. БоккхагIаргара тIехьа тIабоагIаца кхалнаха хьаьцаш, шерашкара шерашка кхоачаш дахаш да из гIулакх тахан. Тха оалхаш, хьувзаш, хIамаш хьаеш ба цу дезалера кхоалагIаца ноахала кхалнах. ЧIоагIа сабар, сатем эшаш, деррига а боагIаца боараме лораде дезаш болх ба тахан цу кхалнаха дIахьошбар. Ма дарра аьлча, дега йIовхалца хьаеш хIамаш я уж. ДукхагIа йола хIамаш берий бешамашка дIачутел цу наха. Дега чIоагIа тоам беш гIулакх да из. Хоза, дега йIовхал тела хIамаш я берашка дIакхоачараш. Берашта шоай овла, тхьовра баьхарий гIулакх довзийташ бола болх ба из.

«Укх юрто доаккхал деш дезал ба Хьоашаланаькъанбар. Шоай истори дезаш, къаман Iадаташ лоархIаш, ма хулла дикаш доаржаде гIерташ нах ба уж аргдар аз», - дийцар Яндарерча культуран ЦIен болхло йолча Йовлой Мадинас. Культура духхьал музейшкарча залашка яьха Iац, культуран юхьиг иштта долча цIагIара дIайолалу. Цу тайпара хьинар дола нах къаман юкье мел болча хана, мехка истори дахаш, къонабарашта юкье даржаш, хьаллоацаш хургда.

Наьсарен кхален культуран ЦаIа дIайихьар «ГIалгIай фольклора оагIонашка гIолла гобаккхар» яха тематическее кхетаче. Кьонача тIехьен юкье дай, ноаной Iадаташ доаржадар, къаман культураца, истореца двзаденнараш царна деадалийтар дар цу гIулакха керттгера декхар. Цай дIахьош хиннаца КIуренаькъан Iайнас, Исмейланаькъан Лемас, Экажанаькъан Мадинас йоккха программа кийчъаьр берашта лаьрхIа.

Фольклор яхача деша маIан довзийтар цар дешархошта. Тхьоврача берашта юкье малагIа гIулакхаш лаьттад, цар берал мишта хиннад дийцар. Бераш чIоагIа раьза долаш, кхетаче хилар цох. Цар телаш хиннаца дукхача хаттарех гуш дар из. Шоашта къаман малагIа кицаш, къаьнарча хана лорадеш хинна гIулакхаш, Iадаташ довз дийцар цар ше-ше хьалхавала гIерташ. Тхьоврача заманца дахаш хиннаца вай къаман берашта юкье даьржа хинна къаьнара ловзараш довзийтар царна, цу юкье дакъа лоацаш хилар уж берригаш. «ГIажаца адар», «Хьада йовлакх», «БIаргаш дайна ча» яхача ловзарашца шоай говзал гойташ хилар цигара бераш. Берий белам латтар зале, берригаш чIоагIа раьза болаш, лаьрхIа хиннаца тайпара дIаяхар къаман Iадаташ лархIарах йола из кхетаче. Шоаш хьаьаьнна моттиг, даьша хьабена никъ, сел-

ханарча заман чухь къамо лорадаьраш дайзар берашта.

Дола-Коарча культуран ЦаIа гулбелар, «Фаьлгий тускар» яха болам хьаллаца. Аьннаца дош долаш хилар, дикал йоаржаьр, шийна мога-чох наха накъавоалаш вахар эггара лоархIамеча гIулакхех долга дийцар берашка. Эрсий, гIалгIай фольклораца дувзаденнараш дайзар царна. БIаьшераш хьалха ноаноша шоай берашта дувцаш хинна фаьлгаш, оалаш хинна кицаш тахан а дахаш да, тIехьенгара тIехьенга кхоачаш бIаьха никъ бахьаш вай деношка кхача. Уж довзийтар берашта. Дукха хаттараш дар кIаьнкхий, йийигий. ЧIоагIа тамашийна хетар царна тхьовраца цхьаццадолла хIамаш.

Кхетаче дIахьош хиннараша царна белгалдир, замангара заманга кхоачаш къаман беркате гIулакхаш дахаргдолаш, уж лоархIаш, доаржадеш хила дезилга. Белгалде деза, иштта йолча кхетаченех бераша боккха пайда эцилга. Беркате долча Iадатий, оамалий лар йов йиш йоацилга, таханара вай къамо лакха лоархIаш дола гIулакхаш дIаьхий дола бIарчча истори тIехьалатташ долга белгалдир кхетаче. БоккхагIбарашкара хьаьца деза бераша уж гIулакхаш, тIаккха дахаргда кхы а бIаьшерашка вай хьаькьалах бизза хиннаца даьша, лоаман гIалашкара денз, лорадеш хьаденараш. ХIара къаман ший Iадаташ да, хIаьта гIалгIай къаман Iадаташка цхьаккха хIама кхоачаргдац, ала лов тахан.

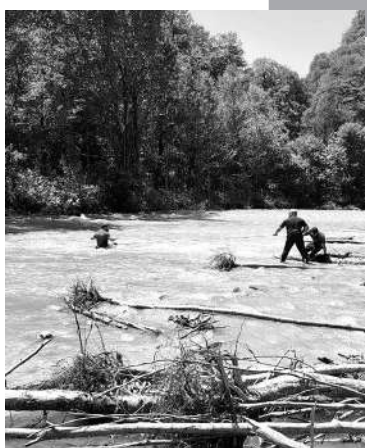
Сий, яхь, денал, нийсхо яхараш чIоагIа лорадаьд вай даьша, иштта лораде Iомабе беза къонабараш а. Дай Iадаташ лорадарга хьежжа хургья вай кхоане. Ше ваьнна моттиг, овла бовзаш воацача, ший къаман Iадат ца лоархIаца сага ши шай мах бац, яьхад вай даьша... Сий долаш дар, беркатедар тIехьений деношка гуш хила деза!

Цкъа цхьан газета тIара дийшар аз, тIехьарча 50 шера малх 25% шелбеннаб, кхы 50 шу даьлча цIаьккха а 25% шеллургба, аьнна. Кхыча кепайоазон тIара дийшар аз, дуне геттара дIохалуш (глобальное потепление) доагIа, аьнна. ХIанз фу аргда Iа цох?! Со фу ала гIерт аьлча, вахар хувцадала тарлу, цунца цхьана эргадала тарлу лаьттан хьал, кхача лоаттабар, доал деш долча лаьттах пайда эцар.

Дика хургдар аьнна хет сона наха баха лаьтташ нийса йоацача, гувнаш долча моттигашкара дийкьача, вайна ялат кхеде, доахан доажаде, цон лелае моттигаш хургйолаш. Къаьстта дIадувча хIаманна беркате дола лаьтташ лораде дезар аьнна хет сона. Масала, Экажкьонгий-Юрта коартол дика хулар, из кхьаьча Албохчанаькъан АртагIах къахьаьама турпал хилар. ТIой-Юрта хьажкIа дика хулар, цига къахьаьагаш хиннача Коазой Бахьаудина а белар къахьаьама турпала дошо седкъа. ХIанз вай «Каналал дехьа», «105 массив» оалача моттигашка кIа а, коартол а, генарг а дика хулар. Из деррига бIаргадайна ва со 60-ча шерашкара денз. Духхьал ценош хьалдича кхоачалуш дац вахара хIама. Кхы дукха эш вахача, къаьстта буача кхачанца дувзаденна. Цул совгIа къахьаьа Iомабаьнах а эш цу лаьтташ тIа.

Со кьона волча хана, кхувш бола кIаьнкаш а йийигаш а дукхагIа юкьеувзар юртбоахама балха. Масала, совхоза хьатта хьажкIаш ценъе е коартолаш харжа кхувлар. Наьсарен кхале дукхача кхашка дIайийнна буракаш хулар, царна оасар дора. Цхьаболча дезалаша Iаьдалгара бIарчча гектараш буракаш а хьажкIаш а хьаьцар, уж хьалкхейийа дезала ахча а Iаьдала кхачан кхоачам а лоаттабора. Уж ханаш ерригаш юхайоагIаргья яхац аз, бакъда кагирхой къехьаьа Iомабе беза. Ца Iомабойя, телефонаш киса ехка, деш хIама а доацаш леларгба царех дуккхабараш. Каст-каста кхайкаду «Йоккхача сомий беша» Iажаш хьабаха нах эш, яхаш. Из моттиг республике йолаш хоастам бе мегаргба. Цун шера хьатIадоагIа ахча 3 миллиард совгIа да, хIаьта цIена пайда 1,2 миллиард ба.

Ишколаша, колледжаша, университетта факультеташа бартчIоагIам бе мегаций цу боахамца, хьувкъам чуэццалца къахьегаргдолаш. Цох пайда мара зе даргдацар, аьнна, хет сона шинна оагIонна. Кхыдолча шоай доалахьарча докхийча боахамаша а бе йиш яр цу тайпара болх. Лоацца аьлча, лаьттан хам бе, цунна нийса доал де, цу тIа къахьаьа Iамаш а ховш а хила деза вай. ТIаккха лаьтто а ший беркат кходергдац вайна. Коазой Бахьаудина оалаш дар, Iа дIацаденнар хьалургдац лаьтто. Из дицде йиш яц, вай хоза а дуачун маьхаш лоха долаш а даха безам бале.

Иттлагла ди да Эсо вихья саг лохаш вола

Баркинхой Мурад

ГалгІайчен Шолжа кхале иттлагла дий-бийса да Эсо Іовихья саг лохаш вола, цига оарцагІбаьлар лахара-кІалхарваккхара болх-лой. Цул совгІа, цу гІулакха новкьо-стал деш ба чоалхаче хьалий боахама кІалхарбоахараш, волонтераш, бахархой. Цар хІара хин километр тохкаш, лохаш болх дІахьу; живо Іовихья моттигера вахархо кораварга сатувсаш», - аьлар «Сердало» газе-тага ГалгІайче гІолла йолча Россее МЧСо.

Из хатар нийсдала-рах хоам хилар, КІмарса бетта 21-ча дийнахьа Іуйрийна, Оалкама йистер-ча «112 ха тІарча» Цен-тре. Юхьанца баьча хоамо сиха доагІача Эсо ши маІа саг Іовихьав аьлар. Цу дий-нахьа, ГІажарий-Юртарча даькъ тІара, моттигерча бахархошта царех 68 шу даьнна цаІ венна коравир. ШоллагІвар лохаш ва ден-бус.

Из лахара арабаьккхаб ГалгІайче гІолла йолча Россее МЧСа Керттерча ур-халлен чоагІагІа бола низ. Цига болх беш я лахара-кІалхарваккхара республи-кан тоабаш – «ТІаргим», «Эрше», иштта «Іарамхи».

Говзанчаша тохкаш я, хІара гІа мел боаккха хин моттигаш, иштта дукха кхотаенна гаьнаш йола берда доакьош. Из хьал республикан кулгалхочун, МЧСа теркама юкье да. Лахара кхетаченашка дика даькъа лоацаш ба юхе ядача юрташкара нах, вайнача сага гаргара нах, гІашлой тоабаш, цар новкьостал ду хий додача берда йистош-кара хьал тахка.

Республикан бахар-хой шоайла барт хиларах, МЧСа кІалхарбоахарашца цхьана из болх дІахьош хи-ларах, юха ца соцабеш, ун-зарча моттигашка кхоачаш из дІабахьа таро я. Из ло-харгва коравилцца.

ИнГУ 60 студента Даьхен мутІахья хила дув биар, ТІема дешара центре

Оздой Гийса

ГалгІай паччахьалкхен ТІема дешара центра 60 курсанта тІема дув биар. Цар хургйол-ча эскарерча балха говзалга керттера гІа баьккхар, шоай никъ кІоаргача дешарца, тІема говзалца дІаболабеш.

ТІехьа хьинаре дІадихьа дешар да, хьалха - Даьхен хе-тадаь доккха вахар. Царех хІаранена из хилар бехктокха-ме гІулакх дара, шоаш Даьхен-на хетабара биа дув.

«Доаккхал ду вай студентех, уж ба ИнГУ ТІема дешара цен-тра хьалхара дийша баьнна-раш. Из центр 2024 шера хьа-еллар лоархІае хилар вай ре-спубликанна. Студентий таро хилар цхьатарра граждански дешар деша, тІема кийчо е.

Къаьстта баркал ала лов ГалгІай паччахьалкхен универ-ситета ректора Іалбаканакъан Фатимайна, из центр хьа-елларах, ТІема гІулакх дегадоаладара терко лоаттая-рах; студенташ, кагирхой хат-тараш даим ший тІахьожам

болаш цо леладарах. Тахан цен-тре дешаш ва 100 совгІа сту-дент.

Уж ба эпсараш, сержанташ, старшинаш, мугІарера сал-тий; амал даь баьнна матро-саш Іоабара йолча програм-

мах дешаш. Цу тайпарча цен-тра лоархІае даькъа дІалоац Россее Герзашцарча низий та-ронаш хьакхоллача, кагирхой кхебеча», - аьлар ший телеграм-оагІон тІа Келаматанакъан Махьмуд-Іаьлас.

ТІема центр хьаеллар тІадиллад РФ Президента Путин Владимира. Из иштта хилар бахьан долаш, тІехьара тІа студентий тІема гІулакх Іомаде таро хилар.

ГалгІай мехка дІайихьар, «Сунт» яха полице йоккха операци

ГІазданаькъан Ахьмад

ДІадахача кІирандийнахьа «Сунт» яха йоккха балха операци дІайихьар ГалгІай мехка. Из болх да-габехараш бар Госавтоин-спекце болхлой, республи-кан кхьгча полице боаха-ма викалашца цхьана. Из болх дІабихьар ГалгІайче гІолла йолча Россее МВД кулгалхочо, полице ина-рал-майора Котов Влади-

мира соцамах.

«Сунт» яхача цу балха чудоагІаш, госавтоинспекце викалаш чухьежар 180 авто-мобила, 195 сага. Закон лора-дераша юхатехар 180 бокъ-онаш телхаяр. 10 транспор-та чухьежар, балха тІа ле-ладеча жІалешца. Хьа а яь-ккха, лаьрххІача моттиге дІаоттайир 17 автомобиль. Транспорт лелаяра бокъонаш йоацаш 14 саг гучаваьккхар

инспектораша. Царех юха ца соцаш вада дагахьа хинна-чунна, полице тІехьаьлар. Из хьалаьцар. РФ законо-дІадеххача беса из бехкток-хаме озаргва.

Иштта Илдарха-ГІалий тІа соцавир, автомобиля чура герз арадийтта маІа саг. «Сунт» яха операци дІахьош, Промыслови ура-мах, полице болхлошта дайра хьоалчагІан машинашца хин-нача наха герз арадетташ. Из

саг сиха хьалаьцар. Цунна ду-хьала административни бехк беш дола каьхаташ кийч-дир. Из гІулакх хІанз тохкаш да», - аьлар «Сердало» газе-тага ГалгІайче гІолла йолча Россее МВД.

ГалгІай полицейскеша белгала ма дарра, дукхагІа моттигерча водителаша хар-цахьа дер да, наькъа гІод то-харах уж цакхерар, машина кораш геттара цар баьддаь хилар.

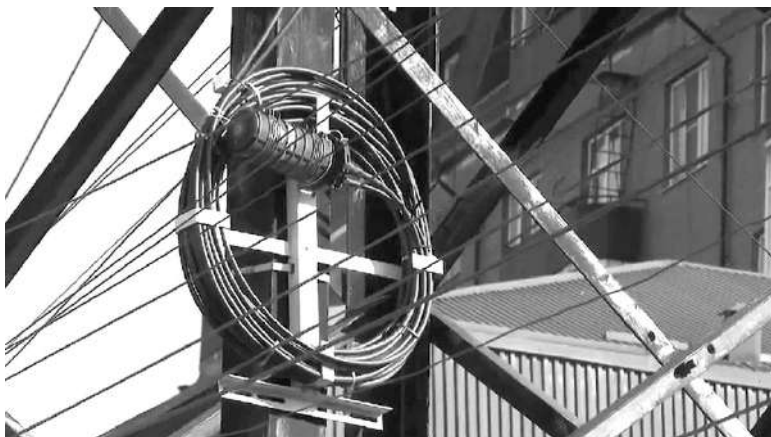
4000 гаргга долча тока бІоагІех, бокъо йоацаш, бувзама саьргаш дІатессалга гучадаьлар «Къилбаседа Кавказа Россеташта»

Іалой Муса

2026-гІа шу доладел-ча денз, тока 3 971 бІоагІах бокъо йоаца-ча тайпара дІахоттабенна моттигаш гучаяьлар мехка (ВОЛС). Царех я Илдарха-ГІала, Шол-жа-Шахьар, МагІалбик, Пхьилекъонгий-Юрт, Ал-хасте, ГІажарий-Юрт. Цу гІулакках, лоткъам от-табаь, болх дІахьош ба «Къилбаседа Кавказа Рос-сетий» - «Ингушэнерго» болхлой.

Бокъо йоацаш ЛЭП бІоагІех ВОЛС дІахоттар тока моттига болх толха-беш да. БоагІача боараме ток дІа-хьа йоаржаеш долча гІулакха новкьарле еш да из. Цул совгІа, дІахетта долча кабелашца болх бе оттар а кхераме, доккха хатар хила тарлуш да, хІана аьлча тока моттигашка моллагІа болх дІахьораш деррига довзаш бола цу оагІонцара говзан-чаш хила беза.

Цунга хьежжа, чоагІа ло-равала везаш, моллагІа болх бокъонца хила безача тай-пара дІахьош хила беза.

МоллагІа хІама довза йиш я 8-800-220-0-220 номерах те-лефон дІатехача, иштта цу

оагІонцарча офисе, «Къил-баседа Кавказа Россетий» керттерча сайта тІара.

Халкъя безаме иллеш

ГалгӀайчен Кепайоазон проект федеральни яхье дакъа лоацаш я

Газданаькъан Ахьмад

«ГалгӀай къаман дикагӀа дола 100 илли» яха Республикан халкъа кхоллама Цено, ГалгӀай паччахьалкхен 100 шу дузаш арахийца гуллам юкъебодаш ба, XVI-ча Еригроссийски халкъа кхоллама хоамий даькъ тӀарча хьажаряхъа. Россее културан Министертвос, иштта В. Д. Поленова цӀерагӀча халкъа кхоллама Паччахьалкхен Российски Цено хьаллоацаш, шин шера цкъа дӀахьу из яхъ. Цун керттера декхар да цаӀ йола хоамий оагӀув хьакхоллар, халкъа кхоллама, културан салоӀама балха юкъе из яккхар, цунца цхьана хоамий-кепайоазон болх дегӀабоалабе новкъостал а деш, вай заман хоамий технологеш юкъейоалаяр.

«Цу проекта кулгалхочо, автора, ГалгӀайчен културан цӀихезача болхлочо, тха балха новкъоста Йовлой Илеза къахьегарах хьакхеллар «ГалгӀай къаман дикагӀа дола 100 илли», - аьлар «Сердало» газетага ГалгӀайчен РДНТ кулгалхочун гӀончас Котанаькъан Марема.- Гуллам тӀа го йиш я халкъа, авторски иллеш, уж тайп-тайпарча ханашка хинна, гӀалгӀай паччахьалкхе дегӀайоагӀаш йола ха ювцаш, иштта исторически хьал дувцаш да.

Из проект, шеко а йоацаш, лоархӀаме я ГалгӀайчен кул-

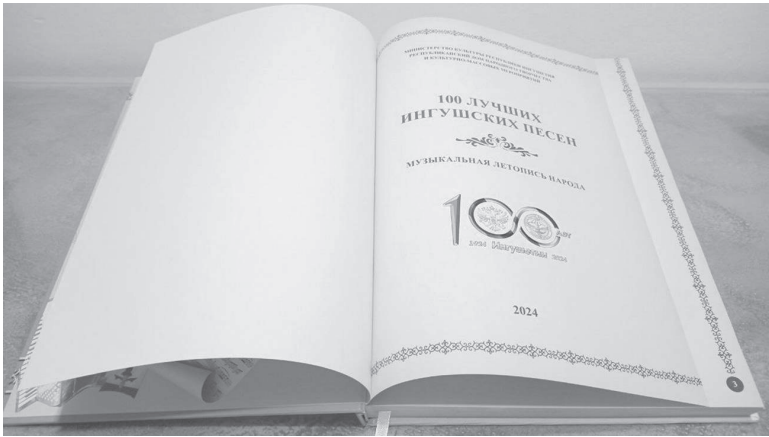
туран тӀехьале дегӀайоалаяр даькъ тӀа. Цо новкъостал ду дукхача оагӀорахъа гӀалгӀай иллей култура йовза, цун исторецара бувзам, материальни култура, къаман психологи, оамал йомае.

Проекта автор Йовлой Илез дукхача шерашка къахьегаш хьавоагӀа гӀалгӀай къаман културан-исторически тӀехьале йомаеш, цо тохк наха кӀезига йовзаш йола дӀаяхача ханара вахара оагӀонаш, из болх масса-нега кхоачаш хилийта хьож из. Цун тохкама болх тӀаберзабаь ба дукхагӀа къаман култура йоаржаяра, цо новкъостал ду гӀалгӀай къаман дӀаяхача ханашка леладаьраш, царна ховш хиннараш лораде а хургӀолча тӀехьенга дала а.

Тешаш хургда вай, «ГалгӀай къаман дикагӀа дола 100 илли» вай ашарий културан наькъадоалаш хиларах, хӀана аьлча хӀара илле кхоллам эрсий меттала баьккхаб»

Говзанчаша яхачох, Еригроссийски хоамий балха хьажар-яхъ лаьрхӀа я мехка културан-салоӀама ха керда-яккхара, из чӀоагӀьяра дола лоархӀаме декхараш кхоачашдара.

Из болх вӀашагӀбеллараша шоашта хьалхашка керттера декхар оттаду: ма хулла, дерригача даькъ тӀара хоамий йалашон дикал лакхъяр, моттигашка кепайоазон балхаш дукхагӀа юкъеодоладеш хилар. Къаьстта йола терко

тӀайохийт таьрахьий моттигаш тохкама балха юкъеяхара, кердадараш, технологеш, халкъа кхоллам, вахара култура дикагӀа дегӀайоалаяр. Россее дерригача къамий културай проекта керттера декхар да, йадаташ лорадара хьал доаржадар.

Хьалха санна, карарча шера хьажаре-яхъе дакъа лоацаш хургъя дукха говзаме тоабаш. Шоай проекташ гойтаргъя Россее еригача моттигий халкъа кхоллама Ценоша, Центраша. Царца цхьана котало яккха дагахъа яхьеяргъя кхьйола паччахьалкхен доал деча даькъ тӀара, юкъарлон културан моттигаш, уж я методически хьал хьаллоацараш, цар хоамий-кепайоазон болх дика дӀахьу културан-салоӀама даькъ тӀа, иштта дакъа юкъедахъ мехка этнокултуран мах бараш лорадара, уж доаржадара.

Хьажара-яхъа балха чаккхе ергъя Санкт-Петербурге, арда-

ра бетта Еригроссийски семинара-кхетаченна чуйоагӀаш. Културан столице гуллургба кулгалхой, мехка еригача миингашкара халкъа кхоллама Ценой хоамий-кепайоазон моттигий хьалхале лелаю говзанчаш.

Цига вӀашагӀкхетаргба културан-салоӀама даькъ тӀара говзанчаш, дикагӀа долча моттигашкарча балхашта федеральни боараме цӀи лургъя. Семинара балха дакъа лоацаш хургба керададарий медиа проектий автораш, таьрахъашка яккхара, йадатий багахьувцам наха юкъе боаржабара, културно-дукха болх дегӀабоалабара йолча программанна кулгал дераш.

Семинара-кхетачен доакъашхой таро хургъя яхьан лауреатий цӀераш йовза, цига дувца лоархӀаме дола этнокултуран хьал, Россее цаӀ йола културан оагӀув дегӀайоалаяр балха керда таронаш вӀашагӀйохка.

Церцарча кхерамзлен хьал геттара чӀоагӀа лорадеш ба мехка

Баркинхой Мурад

Укх бетта 27-ча дийнахъа денз, цӀерцарча кхерамзлен хьал лорадара тӀехъа болх дӀаболабаьб мехка. 2026-ча шера кӀимарса бетта 28-ча дийнахъа № 375-Р мехкарча Паччахьалкхе цу гӀулакха къоастам беш оттадаьча каьхата кулг яздыр Паччахьалкхен хьалха латтача Сластенин Владимира. Таханара йовхал цӀераш яржар кхерам болаш йоландаь, фийла хила везаш да гӀулакх. Из хоам «Сердалога» бера МЧС болх-лошкара.

Мехкахошка кхайкарал ду; йокъаенна йоархӀаш леташ, кхаьч-кхаьчача цӀераш етташ, нувхаш йоагаеш дола гӀулакх дита, яхаш! Аренаш-ка, хьунашка цӀи ялар кхерам бола цхьаккха болх дӀабахъа йиш яц, иштта йовхал латтача хана.

Хьун боахамашта доал дераш, МЧС болхлой геттара фийла хила безаш хьал да латтар. ЦӀи дӀа-хъа яржар-гӀоацаш, лаьттан доазонашта юкъе гӀолла лаьтта оахаш чакхбоалаш болх ба дӀаболабаьр.

Церцарча кхерамзлен хьал лорадеш боацарашта, шозза дукхагӀа гӀод тохаргдӀа МоллагӀа хьаштоаца хӀама теркалдаьчо 101, 112 телефон дӀатоха еза.

Пхиъ дешара моттиг цӀенхаштта тоаеш, болх даболабаьб мехка

Оздой Ийса

«ЦаӀ йолча Россее» къаман программага гӀолла, тоаеш латт тахан мехкара пхиъ дешара моттиг. Цу юкъе я Магасера «Фаьлг» яха берий беш, Чакхенаькъан С. цӀерах йола МагӀалбикера № 1 йола гимнази, иштта ЖӀайрахъара «Золушка», Гажарий-Юртура «СелаӀад», МагӀалбикера «БӀы» яха берий бешамаш. Та-

ханарча дийнахъа 65%-га кхоачаш кийча я уж моттигаш. ХьатӀабоагӀаца бетта деррига балхаш чакхдаьнна хьаьший тӀаэца кийча хила езаш я ерига моттигаш.

«РФ Президента чӀоагӀонца йоаржаяьча программага гӀолла, дӀахьом да уж хувцаш. 2030-ча шерга кхаччалца дӀахьоргба из болх. Керда моттигаш хьаярал совгӀа, дукха

шераш хьалха хьалъяь, таханарча денга кхоачаш бераш тӀаэцаш латтача моттигий хьал хувца, йоккха эргалонаш е аьт-ув луш программа я из. Цу программага гӀолла 41 ишкол, 2 берий беш я мехка тоаяр-аш. Болх дӀахьоча моттигашка ухаш, деррига а боагӀаца боараме чакхдоаккхаш дий хьожаш, тӀахьожам лоаттабу

аз. Дикка къахьегаш дӀабахъа безаш ба керда дешара моттигаш хьалъеш, кулг тоха дезаца кхаьчараш тоаеш, хувцаш деш бола болх», - яздуший Телеграм-оагӀон тӀа вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Ӏаьлас.

Белгалде деза, укх тӀехьарча шерашка республике 50 таханарча ханага хьежжа йола

берий беш хьалъяьлга. Керда моттигаш хьаелларал совгӀа, деррига а боагӀаца боараме чакхдаьккха, берашта паргӀато хургӀолча тайпара тоадаь хила деза. Кердача ишколашта, берий бешамашта тӀадолхаш дола наькъаш меттадоаладеш бола болх а цу проектаца цхьана дӀахьом ба тахан.

сердало

Учредитель:
Государственное
автономное учреждение
«Издательский дом
«Сердало»

Главный
редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Роскомнадзора
по Республике Ингушетия.
Рег. номер ПИ № ТУ 06-00033
от 16 декабря 2024 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены
в компьютерном центре
ГАУ «Издательский дом «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
29 июля 2026 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № ____ Тираж: 2000 экз.

Юрташкара спортивни хьал дегӀадоаладеш да

Баркинхой Мурад

ГӀалгӀайчен МагӀалбика кхален Лохерча Ачалкхе (Даби-Юрта) хьалгеш латт йоккха спортивни гӀишло. ХӀанз говзанчаш къахьегаш ба футбола аре тоаеш, баскетболах, воркаутах ловзара йола моттиг къоастаеш, тренажераш увттаеш, наха хьабаь бай Йобуллаш. Цу проекта чуйоагӀаш аргӀанара физкультурно-унахцӀенон моттиг хьаль-ергья юрта. Цу гӀишлонга хьажа вахар сенатор Илезаньякъан Михаил.

«Цига дийцар болх вӀашагӀболлара хаттараш. Спортивни майда хьальяра ийцад эшараш, гӀирсаш. Из проект кхоачашье таро хилар Россеспорта Министерствоца цхьана болх дӀахьош хиларах. Юрта вах пхи эзар саг. Дукха ха яр укказа цу тайпара хьалаш эшаш дола. Керда корпус хьалйича, ерригача МагӀалбика кхален спортивни вахара центр хургья», - аьлар «Сердало» газетага Илезаньякъан Михаила.

Сенатора белгала ма дарра, юрташка физкультуран дешар дӀадахьара дола хьалаш хьакхоллар, ГӀалгӀайчен Кулгалхочун балха лоархӀаме хаттар да. ХӀара вахархочунга кхоачаш хила еза лакха технологеш йола, дика спортивни майдаш.

Суворова цӀерах болча урама куц тоадеш боахк Шолжа-Шахьаре

Оздой Ийса

Суворова цӀи лелаеш болча урама хьал меттадоаладе лаьрхӀа арабаьлар Шолжа-Шахьаре. 500 метрага кхоачаш болча ураме массекх оагӀонца хувцамаш де лерхӀ. «ГӀашлой никъ тоабеш, догӀан хишта лаьрхӀа йола канализаци меттайоалаеш, иштта асфальт Йобулларгболаш кӀалхара кӀийле шьярьеш боахк цига.

ХьалхагӀа 400 метрага кхоачаш хин лини хувцаш болх дӀабихьабар цига. Къаьстта терко ю догӀан хиш хьаӀовргдоацаш дӀабахьа безача балха. Цу оагӀонцара болх дӀахьош латта шахьарера ялхлагӀа урам ба из. Маьцхали бутт чакхбалалехьа беррига болх йистебаккха лерхӀ цига», - йоах «Сердалога» Шолжа-Шахьарерча администрацера бенача хоамо.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат серии №00624011961007, выданный ГБОУ СОШ №4 с. п. Экажево в 2026 г. на имя Зариевой Дали Муратовны, считать недействительным.

Утерянный аттестат №00624009620450, выданный СОШ №18 г. Назрани в 2005 г. на имя Измайловой Танзилы Алихановны, считать недействительным.

ГӀалгӀай мехка хоржамий болх дӀабахьара кийчвеш ва 400 совгӀа теш

Курскенаьякъан ИбрахӀим

ГӀалгӀай Республике дӀаболабир, карарча шера тов бетта ЦаӀ долча кхадж тоссача дийнахьа хоржамий болх дӀабахьара гӀончаш кийчбара болх.

Юххьанцара, хургбола юкъярлон болхлой, тӀахьожамхой Йоабеш; балха оагӀув дӀайолайир МагӀалбика кхален СоарӀапча. Программа дӀахьош бар лакха балха говзал йола хьехамчаш:

Ӏамарханаьякъан Лейла, Хамхой Марет, Малсаганаьякъан Хьанифа. Йоабара оагӀув вӀашагӀьеллар я Юкъяра палата, юкъярлон тӀахьожамаштабаца цхьана.

Укх шин кӀира уж курсаш дӀахьоргья ГӀалгӀайчен доал деча даькъ тӀа. Кампане лаьрхӀад 400 совгӀа кийчваь говзанча хилийта, цу юкье дукхагӀбараш студенташ болаш.

«Йомавалара болх дӀахьош, къаьстта йола терко лоаттаю «Юкъярлон тӀахьожамаш балха», беррига кхадж тас-

сара болх кердабоаккхаш, иштта чоалхане юридически хьал къоастаде Йомалуш.

Курсашка ладувгӀараш Йомалу, нагахьа санна кхадж тоссача даькъ тӀа цатоам этта моттиг хуле, болх юха ца соцабеш, лертгӀача къамаьлаца цу даькъ тӀара хьал нийсде», - аьлар цхьан хьехамчас.

Уж Йоабу моттигерча Штаба хьехархоша, уж шоаш федеральни експерташа Лукаш Антона, Тихов Дмитри кулгал а деш, Владикавказе шоай балха говзал лак-

хьяь ба. Хьехамчаша лакхамах оттабир гӀалгӀай хьехархоша хьаййцача балха говзала.

Шоаш курсашка Йомадаьр цар юкьедоаккх къаьстта кхадж тоссача деношка. Цар керттера декхар да, кхадж тассара болх къаьга, цӀена хилийтар, хӀара хоржамий даькъ тӀа закон лорадар. Теша лов уж говзанчаш юкье болаш дӀахьош бола хоржамий даькъ тӀара болх, тов бетта кхадж тасса боагӀача бахархой тешам чӀоагӀбеш хургхиларах.

Наькъяш деча даькъе, хьалхале лелаеш я ГӀалгӀайче

ГӀазданаьякъан Ахьмад

Укх тӀехьарча ялх шера, 400 километрал совгӀа наькъяш да вай мехка тоадаьраш. Наькый хьал тоадалара тӀехьа, ерригача Россес моттигашта юкье хьалхадаьннарех да ала йиш йолаш да вай тахан. Цу оагӀонцара болх дикка тоабаьча Россепхе моттига юкье ба вай мохк, хӀаьта Къилбаседа Кавказе хьалхара моттиг йоаккхаш да вай.

«Ялх муниципальни моттигера наькъяш тоадаро дешархой кхерамзлен хьалаца дувзаденнараш меттадоаладу эггара хьалха, иштта дӀабаха паргӀатаргӀа я наха, мехкарча экономикан хьалаца а лоархӀаме болх ба из. Цу тайпара болх дикка дӀахьохьош къахьегаргда мехка», - белгалдир республикан Кулгалхочо.

2019-ча шергара 2025-ча шерга кхаччалца йолча хана, мехка меттадоаладаьраш 530,6 км кхоачаш наькъяш да. Цу юкье эггара доккхагӀа

дола дакъа МагӀалбика кхалено дӀалоац – 158 км никъ ба цига меттабоалабаьр. Наьсаре, Наьсарен кхале – 138 км, Шолжа-Шахьаре, Шолжа

кхале – 108, 2 км.

Наькъяшка иштта беркате хувцамаш хилар доккха совгӀат лархӀа мегаргдолаш да тахан.

